

tájérendezés témakörben, valamint a környezetvédelmi problémákról az állategészségügy területén. Tekintélyes helyet kapott a vitában a környezetvédelmi oktatás szerepe a gyakorlatban. Az egész problémakör interdiszciplináris jellege következtében fontosnak tartottuk, hogy a műszaki, vegyi és mezőgazdasági tárgyak oktatásában meglévő együttműködést is áttekintsük a felsőfokú környezetvédelmi képzésben.

Általános tapasztalat volt, hogy a felsőoktatásban még mindig nem vált egyöntetűen a szakképzés és a szakmai műveltség részévé a környezetvédelem. Vannak felsőoktatási intézmények hazánkban és más országokban is, ahol ez markánsabban kiforrott. Például a Szófia-i Erdészeti Műszaki Főiskolán folyó ökológiai oktatás egyidejűleg diszciplináris és interdiszciplináris jellegű. Az elsajátítandó tantárgyak nagy részének és az elméleti oktató-nevelő, valamint a gyakorlati tevékenységnek szinte valamennyi formája ökológiai irányultságú, az erdőgazdasági és erdőtelepítési karon szinte nincs olyan oktató-nevelő és tudományos kutató tevékenység, amely nem függne össze a környezettel és amely a maga álláspontjából kiindulva nem lenne hasznára a természeti környezet védelmének és újáteremtésének. Mindennek a módszertani és szakmai színvonala a bolgár értékelés szerint igen magas. Mindamellett az oktatási programba speciális tantárgyakat is felvettek a környezetvédelem tárgy körében; ezek önálló tantárgyak, specifikus kategóriákkal, törvényekkel, módszerekkel, az oktatás és az ökológiai ismeretek elsajátításának sajátos eszközeivel és formáival. E tárgyak alapján a bolgár Intézet már 1974 óta készít fel szakembereket „a természeti környezet védelmére” profillal.

Hasonlóan kedvező tapasztalatokat a magyar erdészeti és agrár felsőoktatásban ugyancsak találunk, de a postgraduális képzést is ellátó műszaki és agrár egyetemek kivételével sem hazánkban, sem más szocialista országban nem tekinthetjük megoldottnak e kérdést. Ezeket a gondokat is figyelembe vette a szakértői ülés, amikor a következő tudományos együttműködési terv kialakításához javasolta, hogy a munkacsoport 1986-ban a Szovjetunióban vitassa meg a környezetvédelmi oktatás és nevelés helyzetét, jövőjét a társadalomtudományi oktatási intézményekben (a filozófia, jogi és újságírói szakon), 1987-ben pedig a műszaki tantárgyakban (építészeti, gépgyártás, elektronika stb.). Ezeket követően pedig térjen vissza a mezőgazdasági és erdészeti felsőoktatási intézményekben folyó környezetvédelmi oktatás és nevelés eredményeinek és újabb feladatainak megvitatására a KGST több oldalú tudományos együttműködés keretében. Ez azt a felismerést igazolja, hogy a környezet- és természetvédelemre irányuló oktatás és nevelés, a lakosság ökológiai kultúrájának fokozása minden szférában egyre inkább az állami politika rangjára emelkedik hazánkban éppen úgy, mint a többi szocialista országban.

FODOR ISTVÁN

SZEMELGETÉS EGY TANÁCSKOZÁS MUNKÁJÁBÓL

Szolnok, 1987. május 29–30.

Kétnapos tudományos tanácskozásra került sor a megyeszékhelyen Urbanizáció – Lakótelep – Életmód címmel. A házigazda szerepét Szolnok Város Tanácsa és a Magyar Urbanisztikai Társaság együttesen töltötte be.

A konferencia módot kívánt nyújtani a cím sugallta problémák többoldalú megközelítésére, az urbanizáció egymástól elszakíthatatlan szociológiai és építészeti, valamint érintőlegesen közigazgatási aspektusú vizsgálatára. Mindez köszönhető volt a neves előadók sorának, kiknek személyében az elmélet és a gyakorlat szakemberei egyaránt képviselve voltak. A téma időszerezése a településfejlesztés jelenlegi helyzetével, körülményeivel támasztható alá, amikor szükség-

szerü átgondolni többek között az életminőség és az épített környezet, a helyi önkormányzat – kapcsolódva a lakóhelyi demokratizmushoz – szerepét.

A legfontosabb gondolatok kiemelése valamiféle vezérfonallá sűrűsödik számunkra, de a megközelítés elengedhetetlen feltétele a fennálló állapot elemzése a kritika éleslátásával:

– Az elmúlt évtizedek településpolitikájának egyoldalú, csak a negatívumokra koncentrááló bírálata a jövőt illetően tévútra vezet. Az eddigiekben azon nézet dominanciája érvényesült, mely túltértelte a településpolitikának a településfejlődésre vonatkozó jelentőségét, holott a fejlődésnek objektív okai is voltak, illetve vannak, amelyek az apró- és kistelepülések fejlődését korlátozzák. Napjainkra azonban elmondható, hogy a településpolitika inkább szemléletet, mint tervet, koncepciót jelent. Összefüggésben azzal a trenddel, miszerint csökkent a generáción belüli foglalkozásváltás, a vándormozgalom, ugyanígy a helyi társadalmak fellazulása. Ennek következtében a lokalitás szerepe nőtt.

– Ez utóbbi tény nem csupán felszínen tartja, de meg is erősíti a valóságos önkormányzat létrehozásának igényét, melynek jogi garanciáit egy vonatkozásban hatályos Tanács törvényünk már 1971-ben deklarálta. Megfogalmazást nyert a konferencián, hogy az önkormányzat feltétele a jelenlegi paradigmának egy újjal való felváltása. Azaz a delegált hatalom helyét a megosztott kompetencia elve kell, hogy átvegye.

– A lakásügy, a lakásépítés, sőt a lakótelep kérdésköre képviselte mintegy a konkrétat az eszmecserén. Az elhangzottak szerint általában vett lakásügy nincsen, mivel az mindig az egyes állampolgár viszonya a létező vagy nem létező lakáshoz, s mindenkor az adott társadalom struktúrájához kell hozzárendelni a lakásstruktúrát. Lakáspolitikánk pedig nem azért rossz, mert panel-lakások épülnek. A kiemelt okok közül a lakótelepek betelepítésének esetlegessége súlypontosított a lakóhelyi közösség, helyi társadalmi közösség kialakulásával, illetve ki nem alakulásával összefüggésben.

A továbbiakban – engedve a szerző szubjektivitásának – az általam lényegesnek, a témát új gondolatokkal gazdagító eszmefuttatások kiragadására szorítkozom. Az előadássorozatot BELUSZKY PÁL indította a településfejlődés és a településpolitika egymásra vonatkoztatott értékelésével. Az eddigiek tanúsága szerint egyelőre vizsgálták a településpolitika hatását a településfejlődésre. Figyelmem kívül maradtak a fejlődés objektív okai, elsősorban apró- és kistelepüléseink napjainkra előállított helyzetét illetően. BELUSZKY PÁL véleménye, hogy a településfejlődés a termelés, illetőleg a termelőerők térbeli elhelyezkedésének függvénye, mégpedig több tényező figyelembevételével. A mezőgazdasági termelés ma már az üzemközpontokban összpontosul, ami a munkahely-kínálat mennyiségi és minőségi csökkenése révén hátrányosan és súlyosan érinti a kistelepüléseket. Ehhez kapcsolódik a közlekedés számukra változó lehetősége, valamint a mobilitás, mely e falvakat sem kerülte el. Végül léteztek és léteznek az ERDEI FERENC által csónka falunak nevezett települések. Összegzésként az állapítható meg, hogy az Országos Településhálózat-fejlesztési koncepció – vitathatatlan pozitívumai, többek között a települési körülmények és más, addig nem vizsgált kérdések felvetése mellett – bár célrendszert adott, de ahhoz szükséges stratégiát és taktikát a legkevésbé. Koncentrált irányítási szisztéma kizárta a jogilag már biztosított önkormányzatiságot.

BÁNLAKY PÁL folytatva a gondolatmenetet „Önkormányzat a helyi társadalomban” címmel tartotta meg előadását. Számára a vizsgálódás kiindulópontja a van, a jelen helyzet értelmezése. Mai valóságunk lényeges alapelve eszerint a központi hatalom omnipotenciájának tételezése, vagyis, hogy minden területen reális döntést képes hozni. Amikor ez utóbbi technikailag már nem kivitelezhető, abban a pillanatban belép a rendezőelv, a delegált hatalom elve. Ennek értelmében a helyi társadalom nem rendelkezik saját hatáskörrel, tehát önkormányzatról is csupán korlátozott mértékben lehet szó. A felvázoltak szerint a megoldás az a váltás, mely a megosztott kompetencia elvében jelentkeznék, azon alapkérdéssel, hogy saját jogon bír hatáskörrel az önkormányzat, ami elvonhatatlan és beleszólási jog nélküli. BÁNLAKY PÁL szerint összefoglalva az eddigieket, a séma három sávra tagolódik. Az elsőbe a kizárólagos központi hatáskörbe tartozó döntések sorolódnak, a harmadikba a kizárólagos önkormányzati illetékesség. A második sáv további három részre bomlik:

1. a központ dominanciáját mutató döntések,
2. az abszolút köztes rész mint az együttes döntések tere, végül a

3.-at a helyi társadalom súlypontozza.

A helyi közösséget alkotó egyes ember mindennapjait befolyásoló lakásügy, lakáspolitikai vitapontjait láttatta a résztvevőkkel BERÉNYI ANDRÁS az építész szemszögéből. Elméleti bevezetőjében akként definiálta a lakásügyet, hogy az mindenkor konkrét, a mindenkori lakásstruktúra és az állampolgárok oldaláról megfogalmazódó igényszint egymáshoz való viszonya. Leszögezte, rossz a lakáspolitikánk, mellyel összefüggésben a lakótelepi lakásépítés ellentmondásaira figyelmeztetett. Többek között arra, hogy a lakótelep, mint lakókörnyezet elszakadás a történelmileg kialakult városi létformától. BERÉNYI ANDRÁS véleménye, hogy a lakásállománynak, illetve lakáspolitikának csak megoldáscentrikus alakításával érhető el eredmény. A jövő útja, hogy nagyobb lakásokat építünk, tehát kevesebbet, de fajlagosan olcsóbbakat, aminek a meginduló cserefolyamat útján több ember gondját kell megoldania.

BÖHM ANTAL a regionális politika esélyeit választotta hozzászólása tárgyául, miközben azt a hatalmi struktúrában és az érdekek rendszerében kívánta elhelyezni. Mondandóját akként sommáza, hogy a regionális tervezés tulajdonképpen központi, csak regionálist mondunk. Ugyanakkor elkerülhetetlen a régiókban való gondolkodás, ha akárcsak ökológiai veszélyeztetettségünkre gondolunk.

A tanácskozás második napja a szekcióüléseknek szentelődött. A három szekció közül a BÁNLAKY PÁL vezette „Település-életmód” megnevezésűnek lehettem részese (míg a második szekciót „Település- és városkarakter” címmel KERÉNYI JÓZSEF, a harmadikat a „Lakásépítés – lakásgazdálkodás” témáját feldolgozót BEREY KATALIN irányította). Az elsőben POLGÁRNÉ TÁLL ÉVA tartott vitaindítót, áttekintve a városfejlődés sok évszázados történetét, majd az urbanizáció folyamatát a vele együtt születő problémákkal.

A vita szálai elsősorban a lakótelep, mint modell, valamint az értelmiség közösségformáló ereje körül csomósodtak. A lakótelepet illetően a hozzászólásokból az a kép rajzolódott ki, hogy a jelenlévők a lakótelepet szervesen fejlődési modellként értelmezik. Elhelyezése mindenféle kötődést nélkülöz, véletlenszerű. A városhoz való kapcsolódása a közigazgatás szolgáltatott szálakra redukálódik. (KISSÉ NOVÁK ÉVA) A lakótelepi életforma eléggé igénytelen, s sokszor terhes az ott lakók menekülési vágyával. A tény viszont, hogy kik élnek együtt, nemcsak a lakótelepeken, de bármely helyi társadalomban az értékek megóvása és a szolidaritás szempontjából meghatározó. (BELUSZKY PÁL)

Az érzelmek az agrárértelmiség közösségalkotó szerepe körül csaptak össze. Volt, aki a vidéki agrárértelmiség életmódjával, annak munkájából adódó rendszertelenségével magyarázta e réteg szerény aktivitását. (MÁTÉ TIBOR) Ellenvéleményként többek között az hangzott el, hogy míg a tudás általában elveszítette presztízsét, addig az agrárértelmiség növelte sajátját, azaz erjesztője lehetne a helyi társadalomnak. (BÖHM ANTAL)

A kétnapos tanácskozás nem szolgáltatott recepteket egyetlen megoldásra váró témában sem, de figyelemreméltó az a dialógus, amely a különböző szakmák képviselői között létrejött. Ha a helyszín okán is jut eszünkbe, igaz, hogy az OTK éppen az alföldi településhálózattól esett a legmesszebb. Itteni városaink a városfejlesztésben ma is bizonytalanok, mert örökségükkel szakítanak, amikor a dunántúli városok válnak mércéjükké. Továbbá kétségtelen tény, hogy a magyar városépítés története, mint meghatározó gyökér Magyarországon még senki érdeklődését nem keltette fel stb. Mégsem kereshetünk felmentést az alól, hogy a jövő nemzedékei azon gondolat jegyében ítélkezzenek rólunk, miszerint „minden társadalom építészte a kor társadalma akaratának térbeli kifejeződése.” A szükséges változtatásoknak azonban csak egyik vonatkozását adja a városépítészet. Nem tekinthetünk el attól, hogy a politikai rendszer egészébe ágyazottan egy sokkal demokratikusabb, nyitottabb településpolitikai jelenthet további utat számunkra.